

Az eladott szerkesztőség

Nemrégiben jelent meg Krúdy Gyula életműsorozatának legújabb kötete, a *Pesti album*, amely az író alig ismert publicisztikai munkásságának 1919 és 1933 között keletkezett darabjából válogat. *L. M. emlékkönyvébe* címmel szerepel a kötetben egy hónapról hónapra írott sorozat, ennek kapcsán merült fel, vajon kit takar az L. M. monogram, s mi-féle emlékkönyvről van szó? Csak nem egy rejtélyes hölgyet, valamely gáláns kalandot kell sejtetni a háttérben?

A valóság ennél sokkal prózább, mégis, érdemes foglalkozni L. M.-mel, valamint a forradalom alatti és a bukás utáni Krúdy-publicisztikával, mert ez sajtótörténetünk igen érdekes, ám alig ismert fejezetét világítja meg.

L. M., azaz Lázár Miklós 1807-ben született Nyíregyházán, és bizonyosra vehető, hogy már itt ismeretséget kötött az írónak későbbi fiatal Krúdyval. (Lázár apja

a nyíregyházi Magyar Koronához címzett patika tulajdonosa volt, politizáló, mulató kedvű férfi, a környék leghíresebb rezgőcsárdás-táncosa. Később Budapesten vásárolt patikát, így került a család a fővárosba.) Lázár Miklós egészen fiatalon lett a *Magyar Hírlap* munkatársa, majd a *Nap*-hoz szerződött, végül 1909-ben már Kiss József lapjának, a *Hét*-nek a segédszerkesztője. Szép karrier. A politizálás sem idegen tőle, a függetlenségi mellett kötelezi el magát, eljárógat a híres Sas Körbe is. Ezután csaknem öt esztendő-tölt Londonban, mint a King's College hallgatója, onnan küldi írásait a hazai lapoknak, főleg a *Magyar Hírlap*-nak. Budapestre visszatérve belép a *Pesti Napló* szerkesztőségébe, s hamarosan a lap politikai rovatának élére kerül. Kitor az első világháború, s Lázár Miklós 1917 őszéig a cs. és kir. sajtóhadiszállás beosztottja. A mozgalmas évekről még könyvet is írt, s büszke volt rá, hogy mint egyedül civil kapta meg az ezüst vitézségi érmet.

Valótlan önéletrajz

Tehát 1917 őszét írjuk, s számunkra innen érdekes a történet. Az 1918-ban megjelent *Amig városatya* lettem című önéletrajz-gyűjteményben Lázár Miklós is szerepel, s a kérdéses időszakai kapcsolatban írja, hogy 1917-ben az újonnan alakult *Déli Hírlap*-nak lett felelős szerkesztője, ám az újságot az őszirózsás forradalom második hónapjában „kommunizálták”, őt pedig kidobták, mint az ellenforradalmi irányzat egyik exponensét. Ezután — írja — Bécsbe emigrált, ám amikor Károlyi Gyula első nemzeti kormányja megalakult, küldetésben Szegedre utazott. A Tanácsköztársaság bukását követően az első vonattal hazatért, hogy előről kezdje az életét.

A fent említett önéletrajzi tények nem fedik a valóságot, ám Lázárnak nyilván jó oka volt arra, hogy ne az igazat jegyezze fel.

A *Déli Hírlap*ot alig tartja nyilván a magyar sajtótörténet, holott ezt a méltánytalanságot már csak azért sem érdemli meg, mert megjelenése — 1919 márciusában szűnt meg — nem akármilyen történelmi időszakot ölel át. A lap 1917 szeptember közepén indult, felelős szerkesztője Lázár Miklós, szerkesztője pedig Róna Lajos volt, aki később megalapította a *Pénzvilág* című gazdasági lapot, a *Nap* riportere is volt, majd 1933-tól a *Ma* nap főszerkesztője. A *Déli Hírlap* munkatársai között volt Gondör Ferenc, akinek Pogány József népbiztos Ilona nevű nővére volt a felesége. Gondör korábban munkatársa volt a *Népszavának*, a Tanácsköztársaság idején az újságírói szakszervezet és a sajtódirektórium elnöke. Igaz, a későbbiekben szembefordult a proletárdiktatúrával, és előbb Bécsbe, majd Amerikába emigrált. Ott dolgozott Egyed Zoltán, Kárpál Aurél, Zilahy Lajos és az a Hegedűs Gyula is, aki majd 1938-ban Pethő Sándorral megalapítja a *Magyar Nemzetet*. Munkatársa volt a lapnak Márkus László, aki díszlet-tervezőként vált híressé, 1935-től 1944-ig az Operaház igazgatója is volt. Tagja a szerkesztőségnek Hajnal Jenő, aki az őszirózsás forradalom alatt a posta ellenőrzését kapta feladatul, s aki a Tanácsköztársaság hónapjai alatt a *Vörös Újság* munkatársa. A bukás után Hajnal Jenő is Bécsbe emigrált, ahol könyvet és számos cikksorozatot írt a fehérterror leplezésére. Később New Yorkban telepedett le, s baloldali emigráns lapokba dolgozott. Az egykori *Déli Hírlap* munkatársai közül minden bizonnyal ő élt a legtovább: 1977-ben hunyt el.

Ötszázezer korona

Az sajnos nem tudható, ki volt a *Déli Hírlap* tulajdonosa, ő mindvégig a háttérben maradt, képviselője Komlósi Jenő, a Schwartzler Szanatórium vezérigazgatója volt. Ő jelentette be 1918 márciusában, hogy a lapot eladják, annak ellenére, hogy egyre népszerűbbé vált, példányszáma 100—120 ezerre futott fel, s komoly konkurrenciát jelentett az *Est*-nek. A szerkesztők nagyon féltették a lapot, végül Lázár és Róna gondolt egy merészet, Krausz Simontól, a Magyar Bank és Kereskedelmi Rt. vezérétől kértek kölcsön 500 ezer koronát, és állítólak titokban, tehát a munkatársak tudta nélkül megvásárolták a *Déli Hírlap* részvényeit. És ahogy az lenni szokott, hamarosan eladósodtak. Egy esztendő sem telt el, s nekik is az eladáson kellett gondolkodniuk.

Ekkor tört ki az a botrány, amellyel minden fővárosi lap nagy terjedelemben foglalkozott. A történelmi, és sajtótörténelmi időszak jellemzéséül álljon itt egy idézet Gondör Ferentől. Cikke nem is a *Déli Hírlap*ban jelent meg, hanem időközben alapított saját újságjában, amely nemes egyszerűséggel az *Ember* címet viselte. „... ma már szinte az

egész magyar sajtó rossz viszonyt tart fenn a forradalommal, sőt, a magyar sajtó túlnyomó része ellenforradalmár-tendenciákat szolgál.” (1919. január 14.)

Látni fogjuk, a *Déli Hírlap* a kevés kivétel közé tartozott. Amit a szerkesztőség tett, nem mindennapi. A *Déli Hírlap* kollektívája január 19-én hosszú szerkesztőségi cikket jelentetett meg. Minden sorából felháborodás sugárzik. „Egy politikailag és társadalmilag egyaránt feketére mázolt társaság alattomos és becstelen módon hatalmába akarta kaparintani a *Déli Hírlapot*. Ennek a tervnek egy része sikerült is. Azt a molesztalant és büszke szellemi felgyárat, amelyet a *Déli Hírlap* neve jelképez, a tőkének, a garasoknak a lepiszkosabb, legrejtetesebb aknájataival akarták megközelíteni és a levegőbe repíteni... A *Déli Hírlap* a legforróbb politikai harcokban született. Jött hirdetni az igaz, mély és becsületes demokráciát. A forradalom nagy orkánjának a mi tudónk indította el első hullámain... elsőnek követeltük a köztársaságot. És azt kellett hallanunk, hogy a lapot eladták tudtunk, megkérdésünk és beleegyezésünk nélkül. Eladták, mint egy élettelen tárgyat, és eladták a szerkesztőséget is, mely mint egy versenystálló, ezután új színekben fog szerepelni. Hogy miért adták el a lapot: nem közölték velünk. Hogy ki a vevő: sejtteni sem engedték.”

De vajon azt tudták, hogy Lázár és Róna adták el a *Déli Hírlapot*?

A szerkesztőségi cikk közli, hogy a részvényeket el lehetett adni, de magát a lapot nem, a szerkesztőség megy tovább a maga szabta úton és semmilyen más akarat előtt meg nem hajol. „Előkelő becsületszavak fedeztek közönséges hazugságokat”, ezek Lázár Miklós is megévesztették, levonta a konzekvenciákat és kilépett a *Déli Hírlap* szerkesztőségéből. „A legnagyobb megindultsággal búcsúznunk Lázár Miklóstól, akivel másfél éven keresztül szívből, barátságban és becsületes harcainkban annyiszor összefortunk.”

Lázár tehát ment, s noha a cikk nem említi, ment vele Róna Lajos is. Napokkal később egy vonaton utaztak Bécsbe.

Ki vette meg a *Déli Hírlapot*? Pallavicini György őrgör, mégpedig — és ez hamarosan köztudottá vált — „abból a pénzből, amelyet a *Banpha* jezsuita páter vezetésével működő, mindenre elszánt klerikális és reakciós társaság koldul össze az egész országban”. Később felmerült még, hogy Károlyi Józsefnek és Darányi Ignácnak is része van a vásárlásban. Őket ismerjük, Pallavicini Györgyöt már kevésbé. Somogy megyei földbirtokos volt, 1906-tól húsz esztendőn át, kisebb megszakításoktól eltekintve, állandóan tagja volt a képviselőháznak, először alkotmánypárti, később az úgynevezett disszidensek egyik vezére lett; 1919-ben tagja az ellenforradalmi komiténak. A forradalom bukása után az elsők között tett javaslatot a kommunista vezetők vad alá helyezésére.

Forradalmi szalmaláng

A válságos napokban a *Déli Hírlap* ismételten hitet tesz Károlyi Mihály politikájára és a forradalmi vívmányok mellett. Válaszul az úgynevezett Papirközpont megvonta a papirt az újságíróktól, azzal az indokkal, hogy csakis a *Déli Hírlap* részvénytársaságnak, vagyis az újdonsült tulajdonosoknak hajlandó kiszolgáltatni. Január 22-én aztán a népörség segítette, matrózok szállták meg a szerkesztőséget, hogy biztosítsák a zavartalan munkát. Az újságírók először Palóc Lászlót, aztán Payr Hugót, az új tulajdonosok által kinevezett főszerkesztőt dobják ki a Rököl Szilárd — ma Somogyi Béla — utcai szerkesztőségéből.

Január 25-én így ír a *Vörös Újság*: „A *Déli Hírlap* forradalmisága csak forradalmi szalmaláng, amely pillanatok alatt kitég.”

Es február 7-én mégis megtörténik a csoda. Megállapodás születik az új tulajdonosok és a szerkesztőség között. A szerződés garantálja, hogy a lapnak nem kell szolgálnia a reakciós tőke reakciós politikáját. A *Déli Hírlap* „képviseletét fogja az összes foglalkozási körök szabad és erőteljes érvényesülését és különösen támogatni fogja a magyar polgárság, munkásság és a magyar föld népének érdekei, gazdasági és szociális érdekei”.

A lap harca sikeresen befejeződött. A felelős szerkesztő Pusztai Béla lett, aki már korábban is munkatársa volt a *Déli Hírlap*-nak, s egyúttal végrehajtó bizottsági tagja a budapesti újságírók szabadszakszervezetének. Ám a harc befejeződése a lap halálát is jelentette. Régi formájában csak március 25-ig jelenhetett meg, címét ezután *Vörös Katonára* változtatták. Ennek első száma 1919. március 29-én került ki a nyomdából, a Kommunista Népbiztos-ság kiadásában.

Fehér Béla